

ANTOLOGIJA SNOVA I MAŠTANJA

Borislav Pavlovski,
GOSPODARI LABIRINTA

Antologija snova, maštarija i fantastičnih priča iz makedonske književnosti, Naklada MD, Zagreb 1998.

Antologija snova, maštarija i fantastičnih priča iz makedonske književnosti, *Gospodari labirinta* još je jedan izuzetno vrijedan književni, prevodilački, teorijski i književno-povijesni uradak iz radionice hrvatskoga makedonista dr. Borislava Pavlovskog. Borislava Pavlovskog ne treba posebno predstavljati hrvatskoj javnosti. On je dobro znan kao vrsni makedonist, znanstvenik koji je nizom vrijednih projekata obogatio hrvatsko-makedonske književne odnose i učinio golem prevodilački trud kako bi vrijedna književna djela makedonske književnosti u hrvatskom prijevodu postala dostupnija hrvatskim čitateljima. Ovoj bogatoj prevodilačkoj i znanstvenoj tradiciji Pavlovski dodaje i svoj najnoviji projekt *Antologiju snova, maštarija i fantastičnih priča iz makedonske književnosti*.

Antologija koju Pavlovski potpisuje sastoji se od *Proslava*, inače vrlo intimno intoniranog, u kojem nas autor obavještava da je "zahvaljujući brojnim dobronamjernicima uspio SAKUPITI, IZABRATI I PREVESTI TE OGLEDOM I BILJEŠKAMA POPRATITI izbor 'snova maštarija i fantastičnih priča'" iz makedonske književnosti. Time je u cijelosti objašnjen cijeli postupak rada na stvaranju ove osebujne i PRVE antologije ove vrste iz makedonske književnosti.

Kao i svaki antologičar i Pavlovski je u ovom slučaju bio pred dobro nam znanim dilemama; koga, zašto njega a ne ovoga, odakle krenuti i s kim završiti, koji i kakav kriterij, praviti kompromise ili biti pravovjerno strog. Svjestan da je ispravno prosuditi u umjetnosti jalov posao, ali sasvim siguran u svoje izuzetno poznavanje problematike Pavlovski se priklonio odabiru samo onih tekstova što su objavljeni u autorskim knjigama dok su mu svi ostali kriteriji bili podvrgnuti osobnim uvjerenjima o lijepom.

Kao rezultat njegovoga odabira nastaje *Antologija* u koju ulazi 29 makedonskih fantastičara uz napomenu da je nestor makedonske književnosti Slavko Janevski zastupljen sa 16 priča, a svi ostali s po jednom.

Pavlovski ovo objašnjava izuzetnom literarnošću i književnom vrijednošću koju u sebi nose priče Janevskog, uz opasku da je mogao da bi još neke autore bio predstavio s više primjera. No u svakom slučaju ovo što imamo pred sobom predstavlja nam ono najbolje što je napisano u maniri fantastične književnosti.

Središnji dio antologije ispunjen je, kao što smo već napomenuli, predstavnicima fantastične proze u makedonskoj književnosti. Hrvatski će čitatelj naići na

neka već mu poznata imena, tako da će uz nama u hrvatskoj dobro poznatog Slavka Janevskog, Petre M. Andreevskog, Živka Činga, Božina Pavlovskog, Alda Klimana, Katicu Čulavkovu, naići na čitav niz obećavajućih prozaika starije, srednje i mlađe generacije, poput Vlade Uroševića, Bogumila Đuzela, Vase Mančeva, Hrista Petreskog, Blaže Minevskog i Venka Andonovskog.

Ogled pod naslovom *GOSPODARI LABIRINTA* može se nazvati studijom o makedonskim fantastičarima no on je ujedno i vrlo znalački koncipiran pregled makedonske književnosti od najstarijih vremena, odnosno od postavljanja njenih temelja u likovima Ćirila i Metoda pa sve do najsuvremenijih tendencija u makedonskoj književnosti, što naravno uključuje i pojavu fantastičara. Pavlovski nas tako opušteno vodi kroz minula stoljeća makedonske književnosti, i ne zaboravlja spomenuti nikoga, ni Klimenta i Nauma, njihove škole i rezultate tih škola u kontekstu makedonske nacije, kulture i književnosti, ni bogumile koji su u desetom stoljeću ostavili izuzetne tragove u apokrifnoj i usmenoj književnosti, ni Damaskina Studita, folklorista i lingvista Šapkareva i Miladinove, Cepenкова, preporoditelje Krčovskog, Pejčinovića, Zinzifova i Prličeva, književnike s kraja 19. i s početka 20. stoljeća, dobro nam poznatog i dragog Racina.

Analizirajući književno razdoblje u makedonskoj književnosti od 1928. do 1952. godine Pavlovski nas polako priprema, bolje reći upozorava na one makedonske književnike koji se u kontekstu svojih prozних ciklusa polako

okreću fantastičnom i pokazuju za taj žanr sve veće zanimanje. Primat u tome Pavlovski daje Živku Čingu, Petre M. Andreevskom i Vladi Uroševiću, smatrajući da su oni ti koji utemeljuju nov način pisanja koji se temelji na promišljenom intertekstualnom premreživanju kulturne baštine rodnoga tla s iskustvima modernizma. U godinama koje slijede javlja se nova književna struja u kojoj će dominirati meditativnost, poetičnost, lirizam, ironija, groteska, magijsko, čudesno, fantastično, alegorijsko, a njeni su predstavnici uz već poznate Činga, Andreevskog i Uroševića neki novi fantastičari; Božin Pavlovski, Mitko Mandžunkov i Zoran Kovačevski.

Završne stranice svog ogleđa o razvojnim smjernicama makedonske književnosti Pavlovski posvećuje suvremenosti, odnosno analizira, vrednuje i pokušava dovesti u red određenu kaotičnost stanja duhova u suvremenoj makedonskoj poeziji i prozi. Na temelju svojih istraživanja Pavlovski donosi i određene prosudbe koje su od velike važnosti za daljni razvoj makedonske književnosti, no nas u ovom slučaju prvenstveno interesira njegov stav o fantastičnoj književnosti u kontekstu makedonske književne produkcije. Tu je Pavlovski vrlo jasan.

U makedonskoj fantastičnoj prozi prepoznaje se kao jedna od paradigmi onaj dio kratkoprozne produkcije što se može povezati s folklorističkom tradicijom nacionalnom, slavenskom i općecivilizacijskom. Makedonski predstavnici te književnosti ostvarili su zavidnu jezičnostilsku razinu transfor-

macije usmenoga u pisano, odnosno mitskog u povijesno. Neotklonjiv prilog razvoju ovog žanra pridodavao je trajno kratkoproznom i romanesknom produkcijom Slavko Janevski. Jedan od utemeljitelja ovoga žanra Andreevski, skloniji je poetizaciji i čudesnom, njegov pak sudrug u žanru fantastičnoga Čingo skloniji je izravnosti naturalističkih opisa i magijskih učinaka na prirodu i ljude. Skupina fantastičara koju predvodi Mančev ulazi u literarni ludizam, tako da u njihovim djelima ne treba čuditi naklonost parodiji, travestiji, komici, groteski ili cinizmu. Određeni broj fantastičara krenuo je u potragu za prostorima dodira imaginarnog i stvarnog, mogućeg i nevjerovatnog kako bi ostvarili simboličnost iskaza i tajnovitost metafore. Posebno mjesto među fantastičarima pripada spisateljicama Ljiljani Belevoj, Gordani Bošnjakovskoj, Katici Čulavkovojoj i Jadranci Vladovoj, koje predstavljaju poetsku fantastiku.

Iščitavajući antologiju snova, maštarija i fantastičnih priča, postajemo svjesni da su makedonske radionice za

proizvodnju fantastične književnosti u punom pogonu i nude čitateljima jezičnostilski veoma različite proizvode. Slijedeći svoj osjećaj za lijepo, fantastično i čudesno Borislav Pavlovski napravio je svoj odabir koji nam u ovoj antologiji nudi na čitanje. Kao što sam kaže ova antologija nije napravljena zbog klasifikacije autorskih radova, već zbog zadovoljstva koja nam ti tekstovi pružaju. Stoga treba ući u knjižnicu i potražiti ovu knjigu, jer ona to zaslužuje. Pavlovski je ovom antologijom napravio velik kulturološki, prevodilački, književni i znanstveni događaj. Svojim izvrsnim prijevodima omogućio nam je užitek čitanja, a svojim nadahnutim i znanstveno utemeljenim ogledom definirao status žanra fantastične književnosti u šarolikom i bogatom korpusu suvremene makedonske književnosti. Ovu bismo antologiju ocijenili i kao još jedan u nizu vrijednih ostvarenja koja tako nesebično i dalje bogate hrvatsko-makedonske kulturne i književne dodire.

Goran Kalogjera